

Міністерство освіти і науки України

**Модельна навчальна програма курсу
«Історія Криму. Профільна середня освіта. Основний / Поглиблений рівень»
для закладів загальної середньої освіти**

Автори: Білай Ю. В., Ващук Д. П., Савко О. В., Сергієнко В. С.

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 11. 05. 2026 № 761)*

2026

Пояснювальна записка

Модельна навчальна програма курсу «Історія Криму» розрахована на 35 годин і призначена для реалізації у профільній старшій школі (10–12 класи). Курс може викладатися цілісно протягом одного навчального року або як модуль спеціалізації протягом пів року в 10, 11 або 12 класах залежно від освітніх потреб навчального закладу та профілю навчання учнів / учениць.

Загальна характеристика курсу. Зміст курсу зорієнтовано на формування цілісного, науково обґрунтованого бачення історії Криму та Південної України як невід'ємної складової українського історичного процесу та простору міжкультурної взаємодії. Програма враховує засади Закону України «Про корінні народи України» (2021), який визначає кримських татар, караїмів та кримчаків корінними народами України, які сформувалися на території Кримського півострова.

У центрі курсу – історичне осмислення процесів формування регіону як цивілізаційного пограниччя, де протягом століть творилися і трансформувалися різні етнічні, культурні та політичні традиції. Особливу увагу приділено аналізу того, як у широкій історичній ретроспективі – від найдавніших часів до сучасності – завдяки взаємодії різних народів, вираженій у соціально-економічних практиках, культурних і політичних моделях, формувався унікальний культурний ландшафт регіону.

Актуальність курсу. Вивчення історії Криму та Південної України набуває особливої актуальності в контексті сучасних викликів, спричинених тимчасовою російською окупацією Криму та повномасштабною агресією Російської Федерації проти України. Розуміння історії регіону як території, де взаємодіяли різні культури, етноси і цивілізації, дозволяє формувати науково обґрунтовану історичну свідомість, системне та критичне мислення.

Упродовж XIX–XXI ст. Крим і Південна Україна неодноразово ставали об'єктом колоніальної політики, асиміляційних практик, насильницьких депортацій і воєнних конфліктів. Вивчення цих процесів у шкільному курсі сприяє деколонізації історичної освіти, вихованню свідомих громадян, які розуміють, що історія – це не лише минуле, а й основа для відповідальних рішень сьогодні.

Програма ґрунтується на принципах інтегративності, мультиперспективності та міждисциплінарності. Вона передбачає переосмислення наративів, що раніше нав'язувалися з позицій імперського бачення історії українського Півдня, та повертає регіон у центр українського історичного простору.

Громадянський вимір та культура прав людини. Курс має виражений громадянський вимір, спрямований на формування активної громадянської позиції, відповідальності за майбутнє своєї держави та розуміння цінності демократії,

свободи і прав людини. Крізь призму історичних подій учні осмислюють фундаментальні права людини – право на життя, гідність, свободу совісті, культурну ідентичність, власність, справедливий суд.

Вивчення депортації кримськотатарського народу (1944 р.), політичних репресій, примусового зросійщення, переслідувань дисидентів дозволяє зрозуміти наслідки порушення прав людини та важливість їх захисту. Аналіз сучасної окупації Криму крізь призму міжнародного гуманітарного права, прав внутрішньо переміщених осіб, свободи слова та зібрань формує розуміння універсальності прав людини.

Курс сприяє розвитку культури прав людини через:

– усвідомлення власної гідності та гідності інших людей незалежно від їхнього походження, віри, мови або культури;

– розуміння взаємозв'язку між історичною пам'яттю та сучасними правами людини;

– формування критичного ставлення до будь-яких форм дискримінації, ксенофобії, мови ворожнечі;

– розвиток емпатії через знайомство з особистими історіями жертв репресій, депортацій, окупації;

– усвідомлення відповідальності громадянина за захист прав людини та демократичних цінностей.

Метою курсу є формування в учнів / учениць цілісного розуміння історії Криму та Південної України як простору історичних відносин та багатовікової боротьби за свободу в контексті соціально-економічної, етноконфесійної та культурної (цивілізаційної) взаємодії різних народів і держав; розвиток умінь критично аналізувати історичні джерела; виявляти ідеологічні маніпуляції та формувати власну громадянську позицію на основі наукового знання та цінностей прав людини.

Програма інтегрує знання з історії України, всесвітньої історії, громадянської освіти, географії, етнології, культурології та мистецтва. Вона спрямована на формування історико-хронологічного, просторового, критичного і системного мислення, ключових компетентностей, ціннісних орієнтацій і наскрізних умінь.

Завдання курсу:

1) показати історію Криму та Південної України в тісному зв'язку з історією України, Європи та світу;

2) виявити особливості геополітичного положення регіону та його вплив на міжнародні й міжетнічні процеси;

3) ознайомити учнів із розвитком міст, торгівлі, культури, освіти та науки на теренах Криму та Південної України у різні історичні періоди;

4) залучити до роботи з різними видами історичної інформації (історичні джерела, музейні експозиції, картографічні та цифрові ресурси тощо, уривки з наукових праць);

5) розвинути дослідницькі, комунікативні та громадянські компетентності через активні форми навчання;

6) сформуванати розуміння цінності прав людини, демократії, верховенства права через аналіз історичних подій та їхніх наслідків для людей і спільнот;

7) сприяти формуванню національної самосвідомості, історичної пам'яті та активної громадянської позиції на основі усвідомлення відповідальності за майбутнє України.

Педагогічна концепція та методика реалізації. Освітній процес рекомендується будувати на принципах дослідницького, інтерактивного та проєктного навчання, коли учні / учениці не лише сприймають інформацію, а й активно працюють з історичними джерелами, аналізують, дискутують, моделюють ситуації та створюють власні інтерпретації історичних подій.

Рекомендовані форми навчальної діяльності:

- аналіз історичних джерел;
- мінідослідження з використанням цифрових інструментів та історичних джерел;
- історичне моделювання (дебати, інтерактивні лекції, рольові ігри);
- створення візуальних продуктів (карт, інфографік, подкастів, відеоесе);
- робота з музейними колекціями, усними історіями, краєзнавчими матеріалами;
- аналіз кейсів з прав людини на історичному матеріалі;
- проєктна діяльність з тематики історичної пам'яті, культурної спадщини, громадянської активності.

Міжпредметні зв'язки реалізуються через інтеграцію з курсами історії України, всесвітньої історії, громадянської освіти, географії, української мови, української та зарубіжної літератури, мистецтва, правознавства.

Структура програми:

Курс може викладатися у таких форматах:

- як предмет / курс за вибором (1 година на тиждень протягом навчального року);
- як модуль у межах профілю (0,5 години у 10, 11, 12 класах).

Моделна навчальна програма складається із 6 тематичних розділів, які охоплюють ключові періоди історії регіону:

Розділ 1. Крим за найдавніших часів

Розділ 2. Крим за часів середньовіччя

Розділ 3. Кримське ханство

Розділ 4. Російська експансія та колонізація Криму

Розділ 5. Крим у першій половині ХХ ст.

Розділ 6. Крим у другій половині ХХ ст. та за сучасної доби.

Кожен розділ інтегрує громадянський вимір та проблематику прав людини через конкретні історичні ситуації, долі людей, документи епохи.

Передбачена інтеграція з програмами історії України та всесвітньої історії, що дає змогу розширити історичну панораму, поглибити регіональний вимір і краще зрозуміти загальноукраїнські та світові процеси.

Система оцінювання. Навчальний поступ учнів / учениць відстежується з урахуванням компетентнісного підходу та інструментів формувального оцінювання.

Рекомендовані форми оцінювання:

1) поточне оцінювання:

- робота з історичними джерелами (аналіз, інтерпретація, критична оцінка);
- усні відповіді та участь у дискусіях;
- виконання практичних завдань (картографічні вправи, складання хронологічних таблиць, інфографіки);
- мініпрезентації та есе на історичні теми;
- самооцінювання і взаємооцінювання;

2) тематичне оцінювання:

- тестові завдання (множинний вибір, встановлення відповідності, хронологічна послідовність);
- аналітичні есе з проблемних питань історії регіону;
- захист мініпроектів (дослідження локальної історії, аналіз історичної пам'яті);
- створення мультимедійних продуктів (відеоесе, подкасти, цифрові виставки);

3) підсумкове оцінювання:

- захист індивідуального або групового проекту з обраної теми курсу;
- комплексна робота (аналіз кількох джерел, формулювання власної аргументованої позиції);
- презентація портфоліо учня (добірка найкращих робіт за рік).

Доречним буде використання портфоліо, рефлексивних практик, самооцінювання та публічного представлення результатів.

Критерії оцінювання:

- знання фактичного матеріалу, хронології, персоналій;
- уміння працювати з джерелами, картами, цифровими ресурсами;
- аналітичні навички: порівняння, встановлення причиново-наслідкових зв'язків, узагальнення;
- критичне мислення: виявлення упереджень, оцінка достовірності джерел, формулювання власної позиції;

- комунікативні навички: аргументація, публічний виступ, робота у групі;
- громадянська позиція: розуміння цінностей прав людини, демократії, відповідальності.

Рекомендується використовувати систему оцінювання з урахуванням чинних нормативно-правових документів та можливістю диференціації рівнів (початковий, середній, достатній, високий).

Очікувані результати навчання:

Після завершення курсу учні / учениці:

1) Предметні результати:

- розуміють історичну цінність Криму та Південної України як простору взаємодії, взаємопроникнення і взаємозбагачення культур, народів і цивілізацій;
- знають основні етапи історії регіону, ключові події, процеси, персоналії;
- уміють критично працювати з історичними джерелами, картами, цифровими ресурсами та медіатекстами;
- аналізують причини й наслідки політичних і соціокультурних процесів у регіоні в різні історичні епохи;
- ідентифікують історичні міфи та стереотипи, протиставляючи їм науковий погляд на історію;
- володіють базовими навичками дослідника: формулювати запитання, порівнювати, узагальнювати, робити висновки.

2) Компетентнісні результати:

- громадянська компетентність: усвідомлення себе громадянином України, розуміння демократичних цінностей, прав та обов'язків;
- культура прав людини: повага до гідності кожної людини, неприйняття дискримінації, розуміння універсальності прав людини;
- критичне мислення: здатність аналізувати інформацію, виявляти маніпуляції, формувати власну обґрунтовану позицію;
- комунікативна компетентність: уміння аргументувати, вести діалог, презентувати результати роботи;
- цифрова грамотність: робота з електронними архівами, базами даних, створення мультимедійного контенту.

3) Ціннісні результати:

- формують власну позицію щодо питань пам'яті, культурної спадщини та сучасних викликів, пов'язаних з деокупацією та реінтеграцією Криму;
- усвідомлюють цінність багатоманітності, поваги до культурних відмінностей;
- розуміють відповідальність за збереження історичної пам'яті й захист прав людини;

– демонструють готовність до активної громадянської позиції, волонтерської діяльності, захисту демократичних цінностей.

У результаті навчання формується образ Криму та Південної України як простору сили, відкритості і стійкості, що зберігає українську ідентичність попри зовнішні загрози.

Учні / учениці зможуть:

– бачити в історії регіону джерела сучасної української ідентичності, засновані на принципах багатоманітності та свободи;

– осмислювати історію Криму крізь призму національної гідності, прав людини та цінностей демократії;

– сприймати історію України як цілісну, поліцентричну систему, у якій Крим і Південна Україна посідають важливе місце;

– застосовувати набуті знання та вміння для формування власної громадянської позиції, участі в демократичних процесах, захисту прав людини.

Курс є ціннісно орієнтованим і формує культуру усвідомлення, пам'яті та відповідальності за майбутнє України як багатоманітної, вільної та незалежної держави, заснованої на повазі до прав людини та демократичних цінностей.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
Вступ		
<p>Пояснює особливості сприйняття і перебігу часу в різні історичні періоди [12 ГІО 1.1.1-1]</p> <p>пояснює особливості сприйняття перебігу, цінності часу різними спільнотами в різні історичні періоди [12 ГІО 1.1.1-1 П]</p> <p>визначає тривалість (хронологічні межі) історичних явищ і процесів [12 ГІО 1.1.2-1]</p> <p>виявляє зміни в розташуванні просторово-історичних об'єктів, зміни територій розселення етнічних спільнот, кордонів державних утворень [12 ГІО 2.1.1-2]</p>	<p>Історичний та географічний простір Криму та Південної України.</p>	<p>Робота зі схемою, навчальним текстом, картою. Створення лінії часу, що відображає основні етапи історії регіону. Комплексний аналіз джерел різних типів (речові, писемні, зображальні, усні) для визначення особливостей географічного розташування та його впливу на історію.</p>
Розділ 1. Крим за найдавніших часів		
<p>Пояснює особливості сприйняття і перебігу часу в різні історичні періоди [12 ГІО 1.1.1-1]</p> <p>пояснює особливості сприйняття перебігу, цінності часу різними спільнотами в різні історичні періоди [12 ГІО 1.1.1-1 П]</p> <p>визначає тривалість (хронологічні межі) історичних явищ і процесів [12 ГІО 1.1.2-1]</p> <p>застосовує критерії періодизації історичного минулого [12 ГІО 1.1.2-2]</p>	<p>Світ кочовиків і землеробів: давні мешканці Кримського півострова.</p> <p>Грецька колонізація Північного Причорномор'я.</p> <p>Культура Криму за найдавніших часів.</p>	<p>Дослідницька робота з культурними пам'ятками та археологічними даними (ямна, катакомбна, зрубна культури). Картографічна робота з визначення центрів античної колонізації, територій проживання та міграцій кочових племен.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>виявляє пов'язаність поколіннєвих змін та історичних явищ і процесів [12 ГІО 1.1.2-2 П]</p> <p>виявляє зв'язки між минулим і сучасністю (історичне значення факту), взаємовпливи історичних явищ і процесів, висловлює думку щодо ролі історичних осіб [12 ГІО 1.2.1-1]</p> <p>характеризує вплив історичних процесів на людину і спільноти [12 ГІО 1.2.1-3]</p> <p>виокремлює етапи історичних процесів на основі усталених критеріїв [12 ГІО 1.3.1-1]</p> <p>оцінює історичні зміни [12 ГІО 1.3.2-2]</p> <p>досліджує етногенез, зміни в розташуванні просторово-історичних об'єктів, зміни територій розселення етнічних спільнот, кордонів державних утворень і наслідки цих процесів [12 ГІО 2.1.1-1 П]</p> <p>виявляє зміни в розташуванні просторово-історичних об'єктів, зміни територій розселення етнічних спільнот, кордонів державних утворень [12 ГІО 2.1.1-2]</p> <p>визначає природні і соціальні фактори, що сприяли формуванню історико-географічних, економічних та етнічних регіонів, кордонів держав, встановленню торговельних відносин і міжетнічної взаємодії, розгортанню процесів глобалізації [12 ГІО 2.2.1-1]</p> <p>визначає тенденції розвитку соціально-історичного простору під впливом природних факторів і діяльності людини [12 ГІО 2.2.1-3]</p>		<p>Аналіз джерел для характеристики соціально-економічного та повсякденного життя у грецьких полісах та їхніх взаємовпливів із кочовиками. Мінідослідження геополітичної ролі Криму як посередника між Середземномор'ям і Північним Причорномор'ям.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>порівнює ресурсну базу та історичне значення окремих історико-географічних регіонів [12 ГІО 2.2.1-2 П]</p> <p>виявляє відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх місця, часу та обставин походження, авторства і мети створення [12 ГІО 3.1.1-1]</p> <p>обґрунтовує відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх походження, авторства і мети створення [12 ГІО 3.1.1-1 П]</p> <p>оцінює відмінності в джерелах різного походження [12 ГІО 3.1.1-2]</p> <p>формує і характеризує джерельну базу теми / проекту [12 ГІО 3.1.1-2 П]</p> <p>формулює питання щодо походження і змісту джерела інформації [12 ГІО 3.2.1-1]</p> <p>виявляє стереотипні судження в джерелі, визначає мотиви автора, які вплинули на інтерпретацію ним минулого / сучасності [12 ГІО 3.2.1-1 П]</p> <p>систематизує соціальну і історичну інформацію (за самостійно обраними критеріями) в таблиці, діаграми, графіки тощо [12 ГІО 4.1.1-1]</p> <p>реконструює історичну ситуацію (період, явище, процес) на основі історичних джерел та сучасних досліджень [12 ГІО 4.1.1-1 П]</p> <p>порівнює історичні факти та артефакти за запропонованими критеріями [12 ГІО 4.1.2-1]</p>		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>порівнює історичні факти і артефакти за самостійно визначеними для цього критеріями [12 ГІО 4.1.2-1 П]</p> <p>оцінює історичні процеси на основі їх передумов, перебігу і результатів [12 ГІО 4.1.3-1]</p> <p>зіставляє події, явища і процеси української та світової історії; визначає їх взаємовпливи [12 ГІО 4.1.3-2]</p> <p>обґрунтовує власні судження, висновки, оцінки [12 ГІО 4.2.2-2]</p> <p>доцільно застосовує поняттєвий апарат історії та соціальних наук [12 ГІО 4.3.1-1]</p> <p>оцінює історичні процеси за запропонованими / обраними самостійно критеріями [12 ГІО 4.3.1-1 П]</p> <p>реконструює історичну ситуацію на основі зібраних фактів з урахуванням різних інтерпретацій [12 ГІО 4.3.1-2]</p>		
Розділ 2. Крим за часів середньовіччя		
<p>Пояснює особливості сприйняття і перебігу часу в різні історичні періоди [12 ГІО 1.1.1-1]</p> <p>пояснює особливості сприйняття перебігу, цінності часу різними спільнотами в різні історичні періоди [12 ГІО 1.1.1-1 П]</p> <p>визначає тривалість (хронологічні межі) історичних явищ і процесів [12 ГІО 1.1.2-1]</p> <p>застосовує критерії періодизації історичного минулого [12 ГІО 1.1.2-2]</p>	<p>Доба Великого переселення народів. Вплив Східної Римської імперії (Візантії) на Крим та Північне Причорномор'я.</p> <p>Русь та Тмутороканське князівство.</p>	<p>Аналіз причин і наслідків міграцій доби Великого переселення народів.</p> <p>Дослідження впливу Візантії на політичні та торговельні зв'язки регіону. Виявлення зв'язків між Руссю і Тмутороканським князівством.</p> <p>Робота з картою для</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>виявляє пов'язаність поколіннєвих змін та історичних явищ і процесів [12 ГІО 1.1.2-2 П]</p> <p>виявляє зв'язки між минулим і сучасністю (історичне значення факту), взаємовпливи історичних явищ і процесів, висловлює думку щодо ролі історичних осіб [12 ГІО 1.2.1-1]</p> <p>характеризує вплив історичних процесів на людину і спільноти [12 ГІО 1.2.1-3]</p> <p>виокремлює етапи історичних процесів на основі усталених критеріїв [12 ГІО 1.3.1-1]</p> <p>виявляє тенденції розвитку суспільства, характерні для певної епохи / періоду [12 ГІО 1.3.2-1]</p> <p>оцінює історичні зміни [12 ГІО 1.3.2-2]</p> <p>досліджує етногенез, зміни в розташуванні просторово-історичних об'єктів, зміни територій розселення етнічних спільнот, кордонів державних утворень і наслідки цих процесів [12 ГІО 2.1.1-1 П]</p> <p>виявляє зміни в розташуванні просторово-історичних об'єктів, зміни територій розселення етнічних спільнот, кордонів державних утворень [12 ГІО 2.1.1-2]</p> <p>визначає природні і соціальні фактори, що сприяли формуванню історико-географічних, економічних та етнічних регіонів, кордонів держав, встановленню торговельних відносин і міжетнічної взаємодії, розгортанню процесів глобалізації [12 ГІО 2.2.1-1]</p>	<p>Торговельні факторії у Криму. Економічні відносини з країнами регіону та Європи.</p> <p>Утворення Кримського улусу Золотої Орди. Етногенез кримських татар.</p> <p>Держава Феодоро.</p> <p>Крим у контексті політики Великого князівства Литовського.</p> <p>Культура середньовічного Криму.</p>	<p>визначення торговельних шляхів та розташування факторій. Моделювання торговельної операції між іноземним та місцевим купцями. Аналіз джерел про утворення Кримського улусу Золотої Орди та держави Феодоро.</p> <p>Дискусії та аналіз питань інтеграції регіону в міжнародну торгівлю.</p> <p>Вивчення етногенезу кримських татар, ролі ісламу та культурних взаємовпливів.</p> <p>Дискусія про геополітичне значення регіону.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>визначає тенденції розвитку соціально-історичного простору під впливом природних факторів і діяльності людини [12 ГІО 2.2.1-3]</p> <p>виявляє відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх місця, часу та обставин походження, авторства і мети створення [12 ГІО 3.1.1-1]</p> <p>обґрунтовує відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх походження, авторства і мети створення [12 ГІО 3.1.1-1 П]</p> <p>оцінює відмінності в джерелах різного походження [12 ГІО 3.1.1-2]</p> <p>формує і характеризує джерельну базу теми / проєкту [12 ГІО 3.1.1-2 П]</p> <p>формулює питання щодо походження і змісту джерела інформації [12 ГІО 3.2.1-1]</p> <p>виявляє стереотипні судження в джерелі, визначає мотиви автора, які вплинули на інтерпретацію ним минулого / сучасності [12 ГІО 3.2.1-1 П]</p> <p>систематизує соціальну і історичну інформацію (за самостійно обраними критеріями) в таблиці, діаграми, графіки тощо [12 ГІО 4.1.1-1]</p> <p>реконструює історичну ситуацію (період, явище, процес) на основі історичних джерел та сучасних досліджень [12 ГІО 4.1.1-1 П]</p> <p>оцінює історичні процеси на основі їх передумов, перебігу і результатів [12 ГІО 4.1.3-1]</p>		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>зіставляє події, явища і процеси української та світової історії; визначає їх взаємовпливи [12 ГІО 4.1.3-2]</p> <p>обґрунтовує власні судження, висновки, оцінки [12 ГІО 4.2.2-2]</p> <p>доцільно застосовує поняттєвий апарат історії та соціальних наук [12 ГІО 4.3.1-1]</p> <p>оцінює історичні процеси за запропонованими / обраними самостійно критеріями [12 ГІО 4.3.1-1 П]</p> <p>реконструює історичну ситуацію на основі зібраних фактів з урахуванням різних інтерпретацій [12 ГІО 4.3.1-2]</p> <p>оцінює історичну постать, сучасника, окрему соціальну групу, народ як суб'єктів історичного процесу [12 ГІО 4.3.2-1]</p> <p>обирає тему дослідження, формулює проблемне завдання і визначає стратегію його виконання [12 ГІО 4.3.2-1 П]</p> <p>формулює гіпотезу дослідження і добирає джерела інформації [12 ГІО 4.3.2-2 П]</p> <p>узагальнює результати, формулює висновки і представляє результати дослідження [12 ГІО 4.3.2-3 П]</p> <p>пояснює взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку суспільства [12 ГІО 4.3.2-3]</p>		
Розділ 3. Кримське ханство		
<p>Пояснює особливості сприйняття і перебігу часу в різні історичні періоди [12 ГІО 1.1.1-1]</p>	<p>Виникнення та устрій Кримського ханства (XV–</p>	<p>Аналіз джерел про умови формування та державний</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>пояснює особливості сприйняття перебігу, цінності часу різними спільнотами в різні історичні періоди [12 ГЮ 1.1.1-1 П]</p> <p>застосовує критерії періодизації історичного минулого [12 ГЮ 1.1.2-2]</p> <p>виявляє пов'язаність поколінневих змін та історичних явищ і процесів [12 ГЮ 1.1.2-2 П]</p> <p>визначає тривалість (хронологічні межі) історичних явищ і процесів [12 ГЮ 1.1.2-1]</p> <p>виявляє зв'язки між минулим і сучасністю (історичне значення факту), взаємовпливи історичних явищ і процесів, висловлює думку щодо ролі історичних осіб [12 ГЮ 1.2.1-1]</p> <p>обґрунтовує нелінійність, багатоваріантність історичного розвитку [12 ГЮ 1.2.1-1 П]</p> <p>встановлює вплив особистості на історію [12 ГЮ 1.2.1-2]</p> <p>характеризує вплив історичних процесів на людину і спільноти [12 ГЮ 1.2.1-3]</p> <p>виокремлює етапи історичних процесів на основі усталених критеріїв [12 ГЮ 1.3.1-1]</p> <p>здійснює періодизацію історичних процесів на основі альтернативних критеріїв [12 ГЮ 1.3.1-1 П]</p> <p>виявляє тенденції розвитку суспільства, характерні для певної епохи/періоду [12 ГЮ 1.3.2-1]</p> <p>оцінює історичні зміни [12 ГЮ 1.3.2-2]</p>	<p>XVIII ст.). Династія Гераїв. Османський протекторат.</p> <p>Соціальна структура Кримського ханства.</p> <p>Господарський розвиток. Зовнішня торгівля.</p> <p>Кримське ханство як суб'єкт міжнародних відносин.</p> <p>Ханське військо. Стратегія і тактика війн.</p> <p>Кримське ханство і Запорозька Січ.</p> <p>Взаємини Кримського ханства з Українською козацькою державою.</p> <p>Культура Кримського ханства XV–XVII ст.</p>	<p>устрій Кримського ханства. Дослідження династичних та міжнародних зв'язків, зокрема Османського протекторату та відносин з Українською козацькою державою. Порівняльний аналіз соціальної структури ханства та сусідніх держав, становища жінки та ролі кланів.</p> <p>Робота з навчальним текстом, вивчення основних видів господарства та ролі Криму як транзитного центру. Порівняльна таблиця організації ханства і Запорозької Січі. Висловлення суджень про значення співпраці кримських татар та українців. Мінідослідження пам'яток архітектури, мови, питань розвитку освіти та ролі релігії. Підсумковий проєкт</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>розробляє моделі альтернативного історичного розвитку [12 ГЮ 1.3.2-2 П]</p> <p>досліджує етногенез, зміни в розташуванні просторово-історичних об'єктів, зміни територій розселення етнічних спільнот, кордонів державних утворень і наслідки цих процесів [12 ГЮ 2.1.1-1 П]</p> <p>виявляє зміни в розташуванні просторово-історичних об'єктів, зміни територій розселення етнічних спільнот, кордонів державних утворень [12 ГЮ 2.1.1-2]</p> <p>характеризує геополітичне становище України та інших держав у минулому і тепер [12 ГЮ 2.1.1-2 П]</p> <p>характеризує геополітичне становище в минулому і тепер на теренах України та її історичного оточення [12 ГЮ 2.1.1-3]</p> <p>визначає природні і соціальні фактори, що сприяли формуванню історико-географічних, економічних та етнічних регіонів, кордонів держав, встановленню торговельних відносин і міжетнічної взаємодії, розгортанню процесів глобалізації [12 ГЮ 2.2.1-1]</p> <p>порівнює ресурсну базу та історичне значення окремих історико-географічних регіонів [12 ГЮ 2.2.1-2 П]</p> <p>оцінює можливості реалізації геополітичних інтересів держави [12 ГЮ 2.2.1-3 П]</p> <p>виявляє відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх місця, часу та обставин походження, авторства і мети створення [12 ГЮ 3.1.1-1]</p>		<p>«Кримське ханство: держава, суспільство, спадщина».</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>обґрунтовує відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх походження, авторства і мети створення [12 ГІО 3.1.1-1 П]</p> <p>оцінює відмінності в джерелах різного походження [12 ГІО 3.1.1-2]</p> <p>формує і характеризує джерельну базу теми / проєкту [12 ГІО 3.1.1-2 П]</p> <p>формулює питання щодо походження і змісту джерела інформації [12 ГІО 3.2.1-1]</p> <p>виявляє стереотипні судження в джерелі, визначає мотиви автора, які вплинули на інтерпретацію ним минулого / сучасності [12 ГІО 3.2.1-1 П]</p> <p>досліджує збіги і розбіжності між даними різних джерел і позиціями авторів [12 ГІО 3.2.2-1]</p> <p>систематизує соціальну і історичну інформацію (за самостійно обраними критеріями) в таблиці, діаграми, графіки тощо [12 ГІО 4.1.1-1]</p> <p>реконструює історичну ситуацію (період, явище, процес) на основі історичних джерел та сучасних досліджень [12 ГІО 4.1.1-1 П]</p> <p>оцінює історичні процеси на основі їх передумов, перебігу і результатів [12 ГІО 4.1.3-1]</p> <p>верифікує судження з використанням кількох джерел інформації [12 ГІО 4.2.1-1]</p> <p>формулює судження на основі критеріїв, принципів і цінностей [12 ГІО 4.2.1-1 П]</p>		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>аналізує аргументацію та пояснює критерії її оцінювання [12 ГІО 4.2.2-1]</p> <p>обґрунтовує власні судження, висновки, оцінки [12 ГІО 4.2.2-2]</p> <p>доцільно застосовує поняттєвий апарат історії та соціальних наук [12 ГІО 4.3.1-1]</p> <p>оцінює історичні процеси за запропонованими / обраними самостійно критеріями [12 ГІО 4.3.1-1 П]</p> <p>реконструює історичну ситуацію на основі зібраних фактів з урахуванням різних інтерпретацій [12 ГІО 4.3.1-2]</p> <p>оцінює історичну постать, сучасника, окрему соціальну групу, народ як суб'єктів історичного процесу [12 ГІО 4.3.2-1]</p> <p>обирає тему дослідження, формулює проблемне завдання і визначає стратегію його виконання [12 ГІО 4.3.2-1 П]</p> <p>узагальнює контроверсійні судження і оцінки минулого, сучасних суспільних процесів для формулювання власних висновків та аргументації [12 ГІО 4.3.2-2]</p> <p>формулює гіпотезу дослідження і добирає джерела інформації [12 ГІО 4.3.2-2 П]</p> <p>узагальнює результати, формулює висновки і представляє результати дослідження [12 ГІО 4.3.2-3 П]</p> <p>пояснює взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку суспільства [12 ГІО 4.3.2-3]</p>		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>доводить та ілюструє прикладами цінність інклюзії різних груп і різноманітності в суспільстві [12 ГІО 5.3.1-1]</p> <p>прогнозує розвиток історичних і суспільних явищ і процесів [12 ГІО 6.3.1-4]</p> <p>характеризує вплив технологій на життя людини та суспільства в минулому і тепер [12 ГІО 6.3.1-5]</p> <p>досліджує важливість для інших держав їх власних державних символів, державної мови, суспільно-державних (національних) цінностей [12 ГІО 6.3.1-1 П]</p> <p>застосовує історичні знання для дослідження сучасних явищ, подій і процесів [12 ГІО 6.3.1-3 П]</p>		
Розділ 4. Російська експансія та колонізація Криму		
<p>Пояснює особливості сприйняття і перебігу часу в різні історичні періоди [12 ГІО 1.1.1-1]</p> <p>пояснює особливості сприйняття перебігу, цінності часу різними спільнотами в різні історичні періоди [12 ГІО 1.1.1-1 П]</p> <p>визначає тривалість (хронологічні межі) історичних явищ і процесів [12 ГІО 1.1.2-1]</p> <p>застосовує критерії періодизації історичного минулого [12 ГІО 1.1.2-2]</p> <p>виявляє зв'язки між минулим і сучасністю (історичне значення факту), взаємовпливи історичних явищ і процесів, висловлює думку щодо ролі історичних осіб [12 ГІО 1.2.1-1]</p>	<p>Окупація та анексія Російською імперією Кримського ханства (1783 р.). Крим у складі Російської імперії: адміністративно-територіальний устрій та етнічний склад населення.</p> <p>Східна (Кримська) війна 1853–1856 рр. Вплив на регіон.</p> <p>Культура народів Криму під час імперської окупації.</p>	<p>Дослідження причин і наслідків російсько-турецьких війн (XVIII ст.), подій 1783 р. та їхніх наслідків для Кримського півострова.</p> <p>Картографічний аналіз перебігу Східної (Кримської) війни. Створення інфографіки.</p> <p>Дослідження діяльності Ісмаїла Гаспринського як просвітника. Диспут з теми</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>встановлює вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2] характеризує вплив історичних процесів на людину і спільноти [12 ГІО 1.2.1-3] виокремлює етапи історичних процесів на основі усталених критеріїв [12 ГІО 1.3.1-1] виявляє тенденції розвитку суспільства, характерні для певної епохи / періоду [12 ГІО 1.3.2-1] оцінює історичні зміни [12 ГІО 1.3.2-2] досліджує етногенез, зміни в розташуванні просторово-історичних об'єктів, зміни територій розселення етнічних спільнот, кордонів державних утворень і наслідки цих процесів [12 ГІО 2.1.1-1 П] виявляє зміни в розташуванні просторово-історичних об'єктів, зміни територій розселення етнічних спільнот, кордонів державних утворень [12 ГІО 2.1.1-2] характеризує геополітичне становище України та інших держав у минулому і тепер [12 ГІО 2.1.1-2 П] виявляє відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх місця, часу та обставин походження, авторства і мети створення [12 ГІО 3.1.1-1] обґрунтовує відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх походження, авторства і мети створення [12 ГІО 3.1.1-1 П] оцінює відмінності в джерелах різного походження [12 ГІО 3.1.1-2]</p>	<p>Національне відродження. Ісмаїл Гаспринський. Релігійне життя кримськотатарського народу. Діяльність Авраама Фірковича.</p>	<p>модернізації ісламу, міжнаціонального діалогу і значення газети «Терджиман» та жіночої освіти. Оцінка внеску у формування національної культури.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>формує і характеризує джерельну базу теми / проекту [12 ГЮ 3.1.1-2 П]</p> <p>формулює питання щодо походження і змісту джерела інформації [12 ГЮ 3.2.1-1]</p> <p>виявляє стереотипні судження в джерелі, визначає мотиви автора, які вплинули на інтерпретацію ним минулого / сучасності [12 ГЮ 3.2.1-1 П]</p> <p>досліджує збіги і розбіжності між даними різних джерел і позиціями авторів [12 ГЮ 3.2.2-1]</p> <p>обґрунтовано оцінює історичну і суспільно значущу інформацію за самостійно визначеними критеріями [12 ГЮ 3.2.2-1 П]</p> <p>виявляє і оцінює інформаційні маніпуляції і пропаганду, ідентифікує упереджені погляди і припущення у джерелах інформації [12 ГЮ 3.2.2-2]</p> <p>оцінює джерела відповідно до заданих критеріїв для встановлення їх автентичності [12 ГЮ 3.3.1-1]</p> <p>систематизує джерела за рівнем достовірності наявної в них інформації [12 ГЮ 3.3.1-1 П]</p> <p>виявляє чинники, які впливають на інтерпретацію історичної та суспільної інформації [12 ГЮ 3.3.2-1]</p> <p>визначає ідеологічну спрямованість джерела і оцінює його з погляду забезпечення прав людини і суспільних інтересів [12 ГЮ 3.3.2-1 П]</p> <p>пояснює вплив трансформації соціокультурних цінностей на трактування історичної інформації [12 ГЮ 3.3.2-3 П]</p>		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>систематизує соціальну і історичну інформацію (за самостійно обраними критеріями) в таблиці, діаграми, графіки тощо [12 ГІО 4.1.1-1]</p> <p>реконструює історичну ситуацію (період, явище, процес) на основі історичних джерел та сучасних досліджень [12 ГІО 4.1.1-1 П]</p> <p>оцінює історичні процеси на основі їх передумов, перебігу і результатів [12 ГІО 4.1.3-1]</p> <p>оцінює проблеми історичних досліджень [12 ГІО 4.1.3-1 П]</p> <p>верифікує судження з використанням кількох джерел інформації [12 ГІО 4.2.1-1]</p> <p>формулює судження на основі критеріїв, принципів і цінностей [12 ГІО 4.2.1-1 П]</p> <p>обґрунтовує власні судження, висновки, оцінки [12 ГІО 4.2.2-2]</p> <p>доцільно застосовує поняттєвий апарат історії та соціальних наук [12 ГІО 4.3.1-1]</p> <p>оцінює історичні процеси за запропонованими / обраними самостійно критеріями [12 ГІО 4.3.1-1 П]</p> <p>реконструює історичну ситуацію на основі зібраних фактів з урахуванням різних інтерпретацій [12 ГІО 4.3.1-2]</p> <p>оцінює історичну постать, сучасника, окрему соціальну групу, народ як суб'єктів історичного процесу [12 ГІО 4.3.2-1]</p> <p>обирає тему дослідження, формулює проблемне завдання і визначає стратегію його виконання [12 ГІО 4.3.2-1 П]</p>		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>аргументує власну належність і належність інших осіб до української нації [12 ГІО 5.1.1-2]</p> <p>ідентифікує прояви дискримінації та утисків [12 ГІО 5.3.2-1]</p> <p>доводить негативний вплив соціальних упереджень на забезпечення миру, стабільності, прав людини [12 ГІО 5.3.2-1 П]</p>		
Розділ 5. Крим у першій половині ХХ ст.		
<p>Пояснює особливості сприйняття і перебігу часу в різні історичні періоди [12 ГІО 1.1.1-1]</p> <p>пояснює особливості сприйняття перебігу, цінності часу різними спільнотами в різні історичні періоди [12 ГІО 1.1.1-1 П]</p> <p>визначає тривалість (хронологічні межі) історичних явищ і процесів [12 ГІО 1.1.2-1]</p> <p>застосовує критерії періодизації історичного минулого [12 ГІО 1.1.2-2]</p> <p>виявляє зв'язки між минулим і сучасністю (історичне значення факту), взаємовпливи історичних явищ і процесів, висловлює думку щодо ролі історичних осіб [12 ГІО 1.2.1-1]</p> <p>обґрунтовує нелінійність, багатоваріантність історичного розвитку [12 ГІО 1.2.1-1 П]</p> <p>виявляє пов'язаність поколіннєвих змін та історичних явищ і процесів [12 ГІО 1.1.2-2 П]</p>	<p>Перша світова війна та значення Чорноморського регіону в її перебігові.</p> <p>1917–1921 рр. в історії регіону. Курултай. Роман Челебіджихан.</p> <p>Війська Антанти на Півдні України.</p> <p>Білогвардійський контроль над регіоном. Захоплення Криму більшовиками та включення до складу більшовицької Росії. Терор проти місцевого населення.</p>	<p>Робота з картою. Аналіз геополітичного значення регіону в Першій світовій війні. Робота з медіаконтентом та історичними джерелами з питань політичних процесів 1917–1921 рр.: діяльність Курултаю, спроба започаткування власної державності, взаємини з УНР, боротьба білогвардійців і більшовиків.</p> <p>Критичний аналіз більшовицької політики: репресій, Голоду 1921–1923 рр., Голодомору 1932–</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>встановлює вплив особистості на історію [12 ГІО 1.2.1-2] характеризує вплив історичних процесів на людину і спільноти [12 ГІО 1.2.1-3] виокремлює етапи історичних процесів на основі усталених критеріїв [12 ГІО 1.3.1-1] виявляє тенденції розвитку суспільства, характерні для певної епохи/періоду [12 ГІО 1.3.2-1] оцінює історичні зміни [12 ГІО 1.3.2-2] досліджує етногенез, зміни в розташуванні просторово-історичних об'єктів, зміни території розселення етнічних спільнот, кордонів державних утворень і наслідки цих процесів [12 ГІО 2.1.1-1 П] виявляє зміни в розташуванні просторово-історичних об'єктів, зміни території розселення етнічних спільнот, кордонів державних утворень [12 ГІО 2.1.1-2] виявляє відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх місця, часу та обставин походження, авторства і мети створення [12 ГІО 3.1.1-1] обґрунтовує відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх походження, авторства і мети створення [12 ГІО 3.1.1-1 П] оцінює відмінності в джерелах різного походження [12 ГІО 3.1.1-2] формує і характеризує джерельну базу теми / проекту [12 ГІО 3.1.1-2 П]</p>	<p>Радянська влада у Криму. Масові злочини режиму як складова глобальної історії геноцидів. Голод 1921–1923 рр. Голодомор 1932–1933 рр.</p> <p>Друга світова війна. Військові операції нацистської Німеччини та СРСР на території Криму.</p> <p>Цивільне населення регіону в умовах війни. Злочини проти населення. Голокост.</p> <p>Депортація кримських татар (1944 р.) як акт геноциду. Радянська політика щодо зміни етнічного складу Криму. Післявоєнне становище в Україні та регіоні. Голод 1946–1947 рр. Становище кримськотатарського народу в місцях депортації.</p> <p>Культура кримських татар у першій половині ХХ ст.</p>	<p>1933 рр. (як складової глобальної історії геноцидів). Вивчення військових операцій Другої світової війни на території півострова та аналіз депортації 1944 р. як злочину проти людяності. Дослідження радянської політики щодо насильницької зміни етнічного складу регіону. Робота з джерелами та медіатекстами з історії кримськотатарської культури в умовах репресій і депортації.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>формулює питання щодо походження і змісту джерела інформації [12 ГЮ 3.2.1-1]</p> <p>виявляє стереотипні судження в джерелі, визначає мотиви автора, які вплинули на інтерпретацію ним минулого / сучасності [12 ГЮ 3.2.1-1 П]</p> <p>оцінює джерела відповідно до заданих критеріїв для встановлення їх автентичності [12 ГЮ 3.3.1-1]</p> <p>систематизує джерела за рівнем достовірності наявної в них інформації [12 ГЮ 3.3.1-1 П]</p> <p>виявляє чинники, які впливають на інтерпретацію історичної та суспільної інформації [12 ГЮ 3.3.2-1]</p> <p>визначає ідеологічну спрямованість джерела і оцінює його з погляду забезпечення прав людини і суспільних інтересів [12 ГЮ 3.3.2-1 П]</p> <p>пояснює вплив трансформації соціокультурних цінностей на трактування історичної інформації [12 ГЮ 3.3.2-3 П]</p> <p>систематизує соціальну і історичну інформацію (за самостійно обраними критеріями) в таблиці, діаграми, графіки тощо [12 ГЮ 4.1.1-1]</p> <p>реконструює історичну ситуацію (період, явище, процес) на основі історичних джерел та сучасних досліджень [12 ГЮ 4.1.1-1 П]</p> <p>оцінює історичні процеси на основі їх передумов, перебігу і результатів [12 ГЮ 4.1.3-1]</p> <p>зіставляє події, явища і процеси української та світової історії; визначає їх взаємовпливи [12 ГЮ 4.1.3-2]</p>	<p>Репресії інтелігенції та діячів культури.</p>	

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>верифікує судження з використанням кількох джерел інформації [12 ГІО 4.2.1-1]</p> <p>формулює судження на основі критеріїв, принципів і цінностей [12 ГІО 4.2.1-1 П]</p> <p>обґрунтовує власні судження, висновки, оцінки [12 ГІО 4.2.2-2]</p> <p>доцільно застосовує поняттєвий апарат історії та соціальних наук [12 ГІО 4.3.1-1]</p> <p>оцінює історичні процеси за запропонованими / обраними самостійно критеріями [12 ГІО 4.3.1-1 П]</p> <p>реконструює історичну ситуацію на основі зібраних фактів з урахуванням різних інтерпретацій [12 ГІО 4.3.1-2]</p> <p>оцінює історичну постать, сучасника, окрему соціальну групу, народ як суб'єктів історичного процесу [12 ГІО 4.3.2-1]</p> <p>обирає тему дослідження, формулює проблемне завдання і визначає стратегію його виконання [12 ГІО 4.3.2-1 П]</p> <p>виявляє у пропонованих для дослідження ситуаціях випадки порушення права на повагу до людської гідності і пропонує способи його захисту [12 ГІО 5.1.3-1]</p> <p>обґрунтовує необхідність захисту прав і гідності людини [12 ГІО 5.2.1-1]</p> <p>обстоює думку про те, що права людини повинні визначати положення законів та інших нормативно-правових актів [12 ГІО 5.2.1-1 П]</p>		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>пояснює способи реалізації та механізми захисту власних прав у демократичний і законний спосіб [12 ГІО 5.2.1-2]</p> <p>моделює соціальні ситуації з погляду дотримання прав людини і вимог законодавства [12 ГІО 5.2.2-1]</p> <p>ідентифікує прояви дискримінації та утисків [12 ГІО 5.3.2-1]</p> <p>доводить негативний вплив соціальних упереджень на забезпечення миру, стабільності, прав людини [12 ГІО 5.3.2-1 П]</p> <p>характеризує способи впливу громадян на політику [12 ГІО 6.1.1-2]</p> <p>обґрунтовує необхідність захисту суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України та збройної відсічі агресії [12 ГІО 6.3.1-1]</p> <p>прогнозує розвиток історичних і суспільних явищ і процесів [12 ГІО 6.3.1-4]</p> <p>характеризує вплив технологій на життя людини та суспільства в минулому і тепер [12 ГІО 6.3.1-5]</p> <p>характеризує стан суспільства та прогнозує напрями політичних, економічних, соціальних процесів, геополітичних змін [12 ГІО 6.3.1-2 П]</p> <p>застосовує історичні знання для дослідження сучасних явищ, подій і процесів [12 ГІО 6.3.1-3 П]</p>		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
Розділ 6. Крим у другій половині ХХ ст. та за сучасної доби		
<p>Пояснює особливості сприйняття і перебігу часу в різні історичні періоди [12 ГЮ 1.1.1-1]</p> <p>пояснює особливості сприйняття перебігу, цінності часу різними спільнотами в різні історичні періоди [12 ГЮ 1.1.1-1 П]</p> <p>визначає тривалість (хронологічні межі) історичних явищ і процесів [12 ГЮ 1.1.2-1]</p> <p>застосовує критерії періодизації історичного минулого [12 ГЮ 1.1.2-2]</p> <p>виявляє пов'язаність поколіннєвих змін та історичних явищ і процесів [12 ГЮ 1.1.2-2 П]</p> <p>виявляє зв'язки між минулим і сучасністю (історичне значення факту), взаємовпливи історичних явищ і процесів, висловлює думку щодо ролі історичних осіб [12 ГЮ 1.2.1-1]</p> <p>обґрунтовує нелінійність, багатоваріантність історичного розвитку [12 ГЮ 1.2.1-1 П]</p> <p>встановлює вплив особистості на історію [12 ГЮ 1.2.1-2]</p> <p>характеризує вплив історичних процесів на людину і спільноти [12 ГЮ 1.2.1-3]</p> <p>виокремлює етапи історичних процесів на основі усталених критеріїв [12 ГЮ 1.3.1-1]</p> <p>здійснює періодизацію історичних процесів на основі альтернативних критеріїв [12 ГЮ 1.3.1-1 П]</p>	<p>Включення Кримської області до складу УРСР (1954 р.). Соціально-економічне становище Криму у складі УРСР.</p> <p>Кримськотатарський національний рух (1950–1980-ті рр.). Дисидентський рух.</p> <p>Повернення кримських татар на Батьківщину. Мустафа Джемільєв.</p> <p>Крим за доби незалежності України. Соціально-економічний і культурний розвиток. Меджліс. Конституція України. Конституція АР Крим. Протистояння проросійським наративам та впливам.</p> <p>Російсько-українська війна. Тимчасова окупація Криму (2014 р.). Життя і спротив в умовах окупації. Протидія</p>	<p>Аналіз джерел про обставини включення Криму до УРСР (1954 р.) та розвитку кримськотатарського руху в 1950–1980-х рр. Укладання хронологічної таблиці «Кримськотатарський національний рух».</p> <p>Робота з медіатекстами.</p> <p>Дослідження національного руху татар, ролі Мустафи Джемільєва і Меджлісу.</p> <p>Написання біографічного есе.</p> <p>Аналіз статусу АР Крим, протистояння проросійським наративам. Вивчення міжнародно-правових наслідків тимчасової окупації Криму, діяльності Кримської платформи. Кейс-аналіз порушення прав людини.</p> <p>Аналіз ролі громадянського спротиву та дій ЗСУ, спрямованих на деокупацію</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>виявляє тенденції розвитку суспільства, характерні для певної епохи/періоду [12 ГІО 1.3.2-1]</p> <p>застосовує поняття “прогрес” для оцінювання змін, які відбулись або відбуваються сьогодні [12 ГІО 1.3.2-1 П]</p> <p>оцінює історичні зміни [12 ГІО 1.3.2-2]</p> <p>розробляє моделі альтернативного історичного розвитку [12 ГІО 1.3.2-2 П]</p> <p>характеризує геополітичне становище України та інших держав у минулому і тепер [12 ГІО 2.1.1-2 П]</p> <p>характеризує геополітичне становище в минулому і тепер на теренах України та її історичного оточення [12 ГІО 2.1.1-3]</p> <p>характеризує взаємозв'язки між декларуванням націями та державами своєї ролі у світі та їх геополітичним положенням у минулому і тепер [12 ГІО 2.2.1-1 П]</p> <p>досліджує екологічні, економічні і демографічні проблеми, пропонує заходи щодо їх розв'язання [12 ГІО 2.2.1-2]</p> <p>порівнює ресурсну базу та історичне значення окремих історико-географічних регіонів [12 ГІО 2.2.1-2 П]</p> <p>оцінює можливості реалізації геополітичних інтересів держави [12 ГІО 2.2.1-3 П]</p> <p>досліджує моделі відбудови суспільства і економіки після катастроф, воєн, епідемій, геноцидів, депопуляцій [12 ГІО 2.2.1-4 П]</p> <p>обґрунтовує необхідність дотримання прав людини в громадському просторі, розпізнає їх порушення і дискримінацію [12 ГІО 2.3.2-2]</p>	<p>ворожій пропаганді та дезінформації.</p> <p>Визнання геноциду кримськотатарського народу на законодавчому рівні в Україні та на міжнародному рівні.</p> <p>Закон України «Про корінні народи».</p> <p>Тимчасова окупація Криму як глобальна загроза. Роль Криму в регіональній та глобальній безпеці.</p> <p>Міжнародна підтримка в деокупації українських територій. Меджліс кримськотатарського народу в міжнародній адвокації.</p> <p>Повномасштабне вторгнення РФ в Україну (2022 р.). Національний опір у захисті держави. Спротив на теренах</p>	<p>регіону. Формулювання власного бачення майбутнього Криму крізь призму постколоніального переосмислення та деколонізації. Узагальнення, рефлексія та підсумкове обговорення.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>визначає способи запобігання порушенням правил поведінки в громадських місцях [12 ГІО 2.3.2-2 П]</p> <p>пропонує способи захисту прав людини в громадському просторі [12 ГІО 2.3.2-3 П]</p> <p>виявляє відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх місця, часу та обставин походження, авторства і мети створення [12 ГІО 3.1.1-1]</p> <p>обґрунтовує відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх походження, авторства і мети створення [12 ГІО 3.1.1-1 П]</p> <p>оцінює відмінності в джерелах різного походження [12 ГІО 3.1.1-2]</p> <p>формує і характеризує джерельну базу теми / проєкту [12 ГІО 3.1.1-2 П]</p> <p>формулює питання щодо походження і змісту джерела інформації [12 ГІО 3.2.1-1]</p> <p>виявляє стереотипні судження в джерелі, визначає мотиви автора, які вплинули на інтерпретацію ним минулого / сучасності [12 ГІО 3.2.1-1 П]</p> <p>визначає способи поширення маніпулятивних, пропагандистських впливів і методи протидії їм [12 ГІО 3.2.1-2 П]</p> <p>досліджує збіги і розбіжності між даними різних джерел і позиціями авторів [12 ГІО 3.2.2-1]</p>	<p>Криму. Кримські татари в лавах Сил оборони України.</p> <p>Кримськотатарська культура в період незалежності України.</p> <p>Рефлексія. Підсумок курсу.</p>	

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>обґрунтовано оцінює історичну і суспільно значущу інформацію за самостійно визначеними критеріями [12 ГІО 3.2.2-1 П]</p> <p>виявляє і оцінює інформаційні маніпуляції і пропаганду, ідентифікує упереджені погляди і припущення у джерелах інформації [12 ГІО 3.2.2-2]</p> <p>оцінює джерела відповідно до заданих критеріїв для встановлення їх автентичності [12 ГІО 3.3.1-1]</p> <p>систематизує джерела за рівнем достовірності наявної в них інформації [12 ГІО 3.3.1-1 П]</p> <p>виявляє чинники, які впливають на інтерпретацію історичної та суспільної інформації [12 ГІО 3.3.2-1]</p> <p>визначає ідеологічну спрямованість джерела і оцінює його з погляду забезпечення прав людини і суспільних інтересів [12 ГІО 3.3.2-1 П]</p> <p>характеризує засоби впливу інформації на громадську думку і суспільні настрої [12 ГІО 3.3.2-2 П]</p> <p>пояснює вплив трансформації соціокультурних цінностей на трактування історичної інформації [12 ГІО 3.3.2-3 П]</p> <p>систематизує соціальну і історичну інформацію (за самостійно обраними критеріями) в таблиці, діаграми, графіки тощо [12 ГІО 4.1.1-1]</p> <p>реконструює історичну ситуацію (період, явище, процес) на основі історичних джерел та сучасних досліджень [12 ГІО 4.1.1-1 П]</p>		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>оцінює історичні процеси на основі їх передумов, перебігу і результатів [12 ГІО 4.1.3-1]</p> <p>оцінює проблеми історичних досліджень [12 ГІО 4.1.3-1 П]</p> <p>верифікує судження з використанням кількох джерел інформації [12 ГІО 4.2.1-1]</p> <p>формулює судження на основі критеріїв, принципів і цінностей [12 ГІО 4.2.1-1 П]</p> <p>добирає та оцінює різноманітну інформацію щодо важливих суспільних питань [12 ГІО 4.2.1-2]</p> <p>обґрунтовує власні судження, висновки, оцінки [12 ГІО 4.2.2-2]</p> <p>доцільно застосовує поняттєвий апарат історії та соціальних наук [12 ГІО 4.3.1-1]</p> <p>оцінює історичні процеси за запропонованими / обраними самостійно критеріями [12 ГІО 4.3.1-1 П]</p> <p>реконструює історичну ситуацію на основі зібраних фактів з урахуванням різних інтерпретацій [12 ГІО 4.3.1-2]</p> <p>оцінює історичну постать, сучасника, окрему соціальну групу, народ як суб'єктів історичного процесу [12 ГІО 4.3.2-1]</p> <p>обирає тему дослідження, формулює проблемне завдання і визначає стратегію його виконання [12 ГІО 4.3.2-1 П]</p> <p>пояснює взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку суспільства [12 ГІО 4.3.2-3]</p>		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>оцінює вплив належності до різних спільнот на власні погляди, цінності, громадянську позицію і поведінку [12 ГІО 5.1.1-1]</p> <p>проєктує розвиток власної особистості з огляду на належність до різних спільнот [12 ГІО 5.1.1-1 П]</p> <p>аргументує власну належність і належність інших осіб до української нації [12 ГІО 5.1.1-2]</p> <p>оцінює власну громадянську позицію, стереотипи, упередження і чинники впливу на їх формування [12 ГІО 5.1.1-2 П]</p> <p>моделює способи дій, спрямованих на утвердження демократії в Україні, захист національних інтересів та суспільно-державних (національних) цінностей України, державної незалежності і територіальної цілісності України, конституційних засад державного ладу [12 ГІО 5.1.1-3]</p> <p>виявляє у пропонованих для дослідження ситуаціях випадки порушення права на повагу до людської гідності і пропонує способи його захисту [12 ГІО 5.1.3-1]</p> <p>визначає відповідальність за свої дії [12 ГІО 5.1.2-1]</p> <p>обґрунтовує необхідність захисту прав і гідності людини [12 ГІО 5.2.1-1]</p> <p>обстоює думку про те, що права людини повинні визначати положення законів та інших нормативно-правових актів [12 ГІО 5.2.1-1 П]</p>		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>пояснює способи реалізації та механізми захисту власних прав у демократичний і законний спосіб [12 ГІО 5.2.1-2]</p> <p>моделює соціальні ситуації з погляду дотримання прав людини і вимог законодавства [12 ГІО 5.2.2-1]</p> <p>моделює ситуації порушення прав і гідності людини та пропонує доцільні національні та міжнародні механізми їх захисту і відновлення [12 ГІО 5.2.2-1 П]</p> <p>визначає основні політичні, правові, соціокультурні та інші чинники, які впливають на дотримання прав людини і принципів демократії в Україні та світі [12 ГІО 5.2.2-2 П]</p> <p>пояснює суть політико-правового зв'язку громадянина з Україною, українським народом та громадянським суспільством [12 ГІО 5.2.3-1]</p> <p>ідентифікує прояви дискримінації та утисків [12 ГІО 5.3.2-1]</p> <p>доводить негативний вплив соціальних упереджень на забезпечення миру, стабільності, прав людини [12 ГІО 5.3.2-1 П]</p> <p>долучається до створення проєктів рішень, спрямованих на подолання дискримінації [12 ГІО 5.3.2-2]</p> <p>пояснює механізм демократії в Україні та Європі [12 ГІО 6.1.1-1]</p> <p>оцінює переваги і недоліки демократії [12 ГІО 6.1.1-1 П]</p> <p>характеризує способи впливу громадян на політику [12 ГІО 6.1.1-2]</p>		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>визначає зв'язок між дотриманням прав людини, демократією, мирним співіснуванням та економічним і соціальним благополуччям в історичній перспективі [12 ГІО 6.1.1-2 П]</p> <p>установлює залежності між розвитком демократії, дотриманням прав людини в державах і добробутом населення [12 ГІО 6.1.1-3]</p> <p>обґрунтовує небезпеку для світу поширення антидемократичних ідей та авторитарних урядів [12 ГІО 6.1.1-3 П]</p> <p>розпізнає виклики сучасних демократій [12 ГІО 6.1.1-4]</p> <p>описує виборчий процес і пов'язані з ним ризики [12 ГІО 6.1.2-1]</p> <p>пояснює механізм і процедури виборчого процесу і пов'язані з ними ризики [12 ГІО 6.1.2-1 П]</p> <p>оцінює ідеології та діяльність політичних партій, суспільних рухів, організацій та їх роль у розвитку демократичного суспільства [12 ГІО 6.1.2-2]</p> <p>характеризує електронну демократію та особливості її реалізації в Україні [12 ГІО 6.1.2-2 П]</p> <p>досліджує ситуації в місцевій громаді (у закладі освіти тощо), виокремлює явища чи процеси, які потребують змін [12 ГІО 6.2.1-1]</p> <p>характеризує зв'язки між глобальними, державними і місцевими проблемами [12 ГІО 6.2.1-1 П]</p>		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>пропонує ефективні способи розв'язання виявлених проблем місцевих громад (закладу освіти) [12 ГІО 6.2.1-2]</p> <p>аргументує потребу спільних дій на різних рівнях для розв'язання глобальних проблем людства [12 ГІО 6.2.1-2 П]</p> <p>оцінює переваги і ризики ідей для вирішення екологічних, економічних, соціальних завдань державного та / або глобального рівня [12 ГІО 6.2.1-3]</p> <p>моделює варіанти власної участі в розв'язанні проблем державного та / або глобального рівня [12 ГІО 6.2.1-3 П]</p> <p>ініціює та / або долучається до активних дій для розв'язання спільних проблем місцевих громад (закладу освіти) [12 ГІО 6.2.1-4 П]</p> <p>обґрунтовує необхідність захисту суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України та збройної відсічі агресії [12 ГІО 6.3.1-1]</p> <p>досліджує важливість для інших держав їх власних державних символів, державної мови, суспільно-державних (національних) цінностей [12 ГІО 6.3.1-1 П]</p> <p>висловлює аргументовану думку щодо важливості для України власних державних символів, державної мови, суспільно-державних (національних) цінностей України [12 ГІО 6.3.1-2]</p> <p>характеризує стан суспільства та прогнозує напрями політичних, економічних, соціальних процесів, геополітичних змін [12 ГІО 6.3.1-2 П]</p>		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>прогнозує розвиток історичних і суспільних явищ і процесів [12 ГІО 6.3.1-4]</p> <p>тлумачить основні поняття міжнародного гуманітарного права та його роль у захисті життя і людської гідності [12 ГІО 6.3.2-1]</p> <p>моделює способи дій під час збройних конфліктів із застосуванням міжнародного гуманітарного права [12 ГІО 6.3.2-1 П]</p> <p>пояснює важливість міжнародної співпраці у відсічі військовій агресії, необхідність обмеження насильства в умовах збройного конфлікту і невідворотності покарання за воєнні злочини [12 ГІО 6.3.2-2]</p> <p>висловлює аргументовану думку щодо різних аспектів громадсько-політичного життя в Україні та світі [12 ГІО 6.3.1-3]</p> <p>застосовує історичні знання для дослідження сучасних явищ, подій і процесів [12 ГІО 6.3.1-3 П]</p> <p>характеризує вплив технологій на життя людини та суспільства в минулому і тепер [12 ГІО 6.3.1-5]</p>		